

Правова інформатика

УДК: 343.13

КЛИМЧУК М.П., кандидат юридичних наук, доцент кафедри кримінального процесу
Національної академії внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ ОТРИМАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЇ В ХОДІ ДОСУДОВОГО СЛІДСТВА

***Анотація.** У статті здійснено дослідження поняття інформації у кримінальному процесі, зроблено спробу визначення ролі і місця отримання вербальної інформації в ході проведення слідчих дій.*

***Аннотация.** В статье осуществлено исследование понятия информации в уголовном процессе, сделана попытка определения роли и места получения вербальной информации в ходе проведения следственных действий.*

***Summary.** In the article by the notion of research information in criminal proceedings, an attempt to determine the role and place of receiving verbal information during the investigation.*

***Ключові слова:** інформація, вербальна інформація, доказування, досудове слідство, слідчі дії.*

***Постановка проблеми.** Повноцінне дослідження будь-якої проблеми неможливе без досудового осмислення загального змісту основних результатних понять, що відбивають досліджувані процеси та явища. У зв'язку з цим видається важливим дослідити зміст поняття “інформація”, з'ясування його суті і особливостей, оскільки, без розгляду даного питання, неможливим буде аналіз окремих аспектів інформаційного пошуку при досудовому розслідуванні.*

***Стан досліджень.** Відзначимо, що так чи інакше, дослідження проблем використання інформації в процесі доказування здійснюється багатьма провідними науковцями, в тому числі у сфері кримінального процесу: Т.В. Варфоломєєвої, В.І. Галагана, Ю.М. Грошевого, А.Я. Дубинського, Є.Д. Лук'янчикова, П.А. Лупинської, М.М. Михеєнка, В.Т. Нора, С.М. Стахівського, Л.Д. Удалової та ін.*

***Метою статті** є з'ясування сутності та змісту інформації у кримінальному процесі, визначення ролі і місця отримання вербальної інформації в ході проведення слідчих дій.*

***Виклад основних положень.** У сучасній науковій літературі зустрічається чимала кількість різних тлумачень поняття “інформація”, в яких відображені ті чи інші сторони, що характеризують його сутність. Найчастіше вживання поняття інформації зводяться до наступного: 1) повідомлення, опис фактів; 2) новини, нові відомості; 3) зменшення невизначеності в результаті повідомлення [1, с. 140].*

Відповідно до Закону України “Про інформацію” (ст. 1), під інформацією розуміються будь-які відомості та/або дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді [2].

Н. Вінер визначає інформацію як «позначення змісту, отриманого із зовнішнього світу в процесі нашого пристосування до нього і пристосування до нього наших почуттів. Процес отримання і використання інформації є процесом нашого пристосування до випадковостей зовнішнього середовища і нашої життєдіяльності в цьому середовищі [3, с. 31].

Більшості робіт, присвячених інформації, притаманне дослідження її змісту з позиції теорії відображення у взаємозв'язку з такими категоріями філософії, як рух, простір і час. З цих позицій Н.С. Польовий зазначив, що під “інформацією слід розуміти дані, які характеризують об’єкт пізнання і можуть бути виділені пізнаючим суб’єктом в тому чи іншому відображенні пізнаваного об’єкта” [4, с. 27].

Разом з тим, деякими авторами слушно відмічено, що власне науки (юридичні, технічні та інші) пред’являють до поняття інформації інші більш вузькі вимоги. У сфері правозастосування це виражається у виділенні понять “правова інформація”, “доказова інформація”, “судова інформація” і т.д.

Інформація може бути об’єктом публічних, цивільних та інших правових відносин. Інформація може вільно використовуватися будь-якою особою і передаватися однією особою іншій, якщо законами не встановлені обмеження доступу до інформації або інші вимоги до порядку її надання або розповсюдження [5, с. 210 – 219].

В ґносеологічному сенсі діяльність по розкриттю злочинів спрямована на пізнання обставин, що утворюють злочинне діяння або пов’язані з ним, шляхом виявлення, фіксації, накопичення, аналізу та використання інформації, відображає ті чи інші сторони досліджуваної кримінальної події. Розслідування злочину пов’язане з процесом інформаційної взаємодії осіб, які беруть участь у справі, воно протікає на вербальному і невербальному рівнях.

Широким за обсягом виглядає визначення криміналістичної інформації в поглядах Р.С. Белкіна, який розуміє під нею різного роду “відомості, дані, що мають відношення до розкриття та розслідування злочину” [6, с. 75]. М.Н. Хлинцов до криміналістичної інформації відносить “будь-які відомості, отримані процесуальним і непроцесуальним шляхом в процесі розслідування злочину слідчим або працівником дізнання відповідно до рекомендацій, розроблених криміналістикою, і можуть бути доказами у справі або сприяють отриманню доказів та застосуванню заходів для попередження та припинення інших злочинів” [7, с. 38]. Н.С. Польовий, виділяючи криміналістичну інформацію, відносить до неї будь-яку інформацію, що характеризує “подію злочину та її окремі елементи” [8, с. 45].

Криміналістична інформація за своїм процесуальним значенням може бути поділена на інформацію доказову і орієнтуючу. Говорячи про доказову інформацію, слід зауважити, що в юридичній літературі немає єдиної думки щодо її змісту. Як зазначає Л.Д. Удалова, це зумовлено, насамперед, розходженням поглядів з основних питань теорії доказів: поняттям доказів, джерел доказів і засобів доказування [9, с. 7].

Ряд вчених (В.П. Василенко, Г.Г. Доспулов, В.Я. Кодлін, М.Н. Хлинцов та ін.), вважають поняття доказової інформації самостійною категорією, відмінною від поняття доказу. При цьому доказову інформацію складають відомості про факти, отримані з передбачених у законі джерел. Статусу доказів така інформація набуває лише у разі, коли вона є “достовірно доведеним знанням” і використовується при прийнятті основних процесуальних рішень – притягненні як обвинуваченого, зупиненні кримінальної справи, складанні обвинувального висновку, постановленні вироку.

Дещо іншої точки зору Д.І. Бедняков. Він вважає, що витoki її знаходяться, по-перше, у перебільшенні ролі інформаційної сутності доказів на шкоду процесуальній формі, а по-друге, в протиставленні логічного доказування процесуальній діяльності зі збирання доказів [10, с. 47 – 48].

Усе ж вважаємо, що терміни “доказова інформація” та “докази” використовуються у кримінально-процесуальній літературі як синоніми. У цьому випадку зміст їх, згідно з позицією більшості дослідників, становитиме єдиний базис фактичних даних

(відомостей про факти) і процесуальних джерел, з яких ці відомості одержано і в яких вони містяться. У процесі розслідування злочину саме така інформація переважно лежить в основі прийнятих у справі процесуальних рішень, і саме її бере до уваги суд при встановленні істини у справі.

При всій значущості доказової інформації зводити процес пошуку й пізнання до отримання та використання тільки даної інформації не можна. У зв'язку з цим вважаємо, що якщо в судовому розгляді у справі фігурує тільки така доказова інформація і тільки на її основі приймається рішення по справі, то слідство одна така інформація задовольнити не може [7, с. 36.]. Поряд з нею представники слідства та дізнання збирають і широко використовують різні види орієнтуючої інформації. Остання, на думку Р.С. Белкіна та А.І. Вінберга, являє собою всю іншу, “недоказову” інформацію, яка може вказати на об'єкти – можливі “сховища” інформації доказової, яка дозволяє говорити про можливе в поведінці учасників процесу доказування, а також про інші обставини [11, с. 182]. Основна відмінність “орієнтуючої” інформації від “доказової”, на думку Г.М. Міньковського – полягає у відсутності у першій ознаки допустимості [12, с. 231].

Слід зазначити, що орієнтуюча інформація, пов'язана з відображенням злочину, до суб'єктів практичного слідознавства надходить з різних джерел і по різних каналах. В їх коло входять оперативні джерела і канали, чутки, думки, версії, що циркулюють серед різних верств населення, з приводу вчинення, виявлення і розслідування злочинів і т.д. Відомості орієнтуючого характеру можуть бути отримані працівниками правоохоронних органів також у процесі їх контакту, взаємодіючи з очевидцями злочину та іншими носіями зібраної інформації. При цьому маються на увазі не ті відомості, які надійшли від них в офіційному порядку і відображені в документах, а ті, які отримані за межами процесуальних дій або у зв'язку з їх провадженням, але не знайшли з тих чи інших причин, документального відображення.

Зважаючи на великий організаційно-тактичний потенціал, така інформація може бути використана з метою правомірної організації процесу розслідування, економного використання наявних засобів, сил і часу. Конкретні прояви її використання зазвичай мають місце при: побудові версій; коригуванні плану розслідування; вирішенні питання про формування слідчої або оперативно-слідчої групи для проведення розслідування; визначенні кола слідчих дій і оперативно-розшукових заходів, які доцільно провести в той чи інший момент; визначенні тактики їх проведення; вирішенні інших організаційно-тактичних питань, що виникають у ході провадження кримінальної справи.

Розподіл інформації на доказову, орієнтуючу важлива, але далеко не єдина класифікація даного об'єкта. Такі класифікації можуть здійснюватися за різними підставами в рамках двох підходів: 1) за ознаками самої інформації і щодо її до особливостей та елементів події, які її породжують; 2) щодо ознак пізнавальної системи, тобто пошук пізнавальної діяльності.

За ознаками інформації виділяється кілька відносно автономних структур з таких підстав:

- за видами подій, що пізнаються: інформація про злочини – інформація про інші події, що пізнаються;
- за змістом: достовірна інформація – дезінформація (помилкові, свідомо перекручені відомості);
- за обсягом: повна (вичерпна) – неповна інформація;
- за формою відображення: ідеальна (психічна) інформація – матеріально-фіксована інформація;
- за фізичною природою: зорова, слухова, смакова, дотична, нюхова інформація;

- за ступенем доступності: загальнодоступна – обмежено доступна;
- за сферою розповсюдження: інформація для широких верств населення – інформація для окремих категорій користувачів;
- за соціальним статусом: офіційна – не офіційна;
- за режимом використання: відкрита – закрита (конфіденційна);
- за природою: натуральна – модельна;
- за рівнем сприйняття: очевидна – прихована;
- за формою надання: вербальна, буквено-знакова, графічна, цифрова, магнітний запис;
- за елементами події: суб’єктна, об’єктна;
- за видовим розподілом носіїв інформації: особиста (гомологічна), предметна, документальна, а також інформація, що міститься в наркотичних, радіоактивних та інших речовинах;

- за видом джерел: інформація першоджерел – інформація похідних джерел [13, с. 39].

У свою чергу зазначені групи інформації можуть бути самостійно класифіковані в наукових, практичних та дидактичних цілях.

Так інформація залежно від порядку її надання або поширення поділяється на:

- 1) вільно поширювану інформацію;
- 2) інформацію, що надається за угодою осіб, учасників у відповідних відносинах;
- 3) інформацію, яка відповідно до закону підлягає наданню чи розповсюдженню;
- 4) інформацію, поширення якої в Україні обмежується або забороняється.

Базовими в їх структурі є класифікації інформації за видами, функціями і етапами пошуково-пізнавальної діяльності.

На цій основі виділяється інформація, що збирається і використовується в оперативно-розшуковій, слідчій, експертній діяльності і т.д., інформація, що сприяє досягненню цілей у рамках пошукової, пізнавальної функцій, а також функцій кримінального переслідування, припинення, профілактики злочинів. З урахуванням того, що діяльність з виявлення та розслідування злочинів поділяється на три етапи, можна виділити інформацію, яка збирається на початковому, проміжному, заключному етапах практичного слідства.

Різні класифікації можуть бути побудовані й щодо елементів структури діяльності з виявлення та розслідування злочинів (суб’єктів, цілей, завдань, методів і т. ін.).

В окрему групу можуть бути виділені класифікації, які будуються щодо окремих елементів діяння, що пізнається. Так, щодо елементів кримінальної структури, можна виділити в самостійні підгрупи інформаційні масиви, що характеризують особу злочинця; мету; мотив скоєного; спосіб вчинення злочину та інші обставини. Зауважимо, що можливості використання правоохоронними органами, спецслужбами, судами інформації, що надходить до них в офіційному або конфіденційному порядку є безмежними [14, с. 317].

Криміналістично-значуща інформація про злочин може бути отримана слідчим переважно за двома напрямками. По-перше, зі свідчень осіб, учасників процесу розслідування (свідків, потерпілих і т.д.). Дані відомості за формою подання слід віднести до вербальної інформації, оскільки власне свідчення є речовим (вербальним) повідомленням з приводу досліджуваних у справі обставин. Відносно суб’єкта спілкування вербальна інформація поділяється на сприйняту (інформацію, отриману ззовні) і передану (інформацію, що надається суб’єктом спілкування зовні). Це передбачає необхідність постійного обліку двостороннього зв’язку між сторонами спілкування при провадженні слідчих дій.

З урахуванням даних, отриманих від підозрюваних, обвинувачених, потерпілих, свідків, визначаються обставини, що підлягають встановленню, будуються оперативно-

розшукові та слідчі версії, розробляються і реалізуються програми підготовки та проведення окремих дій, тактичних комплексів дій і комбінацій в стадіях порушення кримінальної справи, досудового розслідування, судового розгляду.

По-друге, криміналістична інформація може бути отримана шляхом виявлення і дослідження багатьох матеріальних носіїв, в яких значуща для справи інформація виражається у вигляді їх фізичних, хімічних та інших ознак: розмірах, обсязі, формі, кольорі, складі і т.п. Різноманіття таких об'єктів визначається різноманітністю об'єктів матеріального світу взагалі, однак з точки зору кримінально-процесуального закону до них можуть бути віднесені такі групи об'єктів: місце події, ділянки місцевості, приміщення, предмети і документи, трупи осіб (у сукупності його зовнішніх та внутрішніх властивостей і особливостей). Так як при збиранні такої інформації мовний спосіб поступається місцем іншим способам і прийомам (виміру, спостереження, порівняння тощо), вона за формою свого подання може бути названа невербальною. Такий спосіб визначення поняття за допомогою поділу – допускається у формальній логіці (невербальна інформація не є вербальною (мовною) інформацією).

Разом з тим в юридичній літературі термін «невербальна» для позначення інформації, що отримується в процесі вивчення властивостей і ознак її матеріальних носіїв (особливо об'єктів неживої природи), використовувати не прийнято. Так, Н.З. Польовий в структурі криміналістичної інформації, виходячи з форми її надання, виділяє поряд із вербальною такі види інформації: буквено-знакову, цифрову, графічну, магнітний запис, перфозапис та іншу [8, с. 46 – 47]. С.А. Шейфер з тієї ж підстави розрізняє вербальну інформацію та інформацію, виражену у фізичних ознаках матеріальних об'єктів [15, с. 15]. Про невербальну інформацію зазвичай згадують саме у зв'язку з вербальними (речовими) повідомленнями, що мають місце в ході спілкування.

Вербальні слідчі дії (допит, пред'явлення для впізнання, очна ставка та інші) проводяться з метою отримання особистісної інформації у її носіїв (людей, які говорять) на основі мовного спілкування. У процесах мовного спілкування слідчий і учасник слідчої дії постійно один на одного впливають, обмінюються найрізноманітнішою інформацією. Мовний спосіб обміну інформацією при цьому може доповнюватися письмовими текстами, схемами, малюнками, мовою жестів і міміки. При провадженні дій даної групи вирішуються окремі або усі із наведених завдань: одержання вихідних даних; перевірка наявної в справі інформації; уточнення, конкретизація, доповнення наявної в справі інформації; усунення протиріч в показаннях особи, а також усунення суперечностей у показаннях різних осіб, раніше допитаних по одному і тому ж питанню; закріплення зібраних даних; виявлення і викриття брехні; ідентифікація і розпізнавання; перевірка слідчих версій.

До вербальних засобів спілкування відноситься письмове та усне мовлення, що використовуються як знакові системи.

Під письмовою мовою розуміють ту, якій навчають у школі і яку звикли вважати ознакою освіченості людини. Вона громіздка, часто містить штампи, канцеляризми, але це є цінною через точність, однозначність пропозицій, тексту. Письмова мова не допускає різних тлумачень пропозицій, тому її і вважають кращою в науці, ділових та юридичних відносинах. Переваги письмової мови стають вирішальними там, де важливими є точність і відповідальність за кожне слово.

Усне мовлення в порівнянні з письмовою мовою, є економнішим, тобто для передачі однієї і тієї ж думки в усній мові потрібно менше слів. Економія досягається завдяки іншому порядку слів, пропуску решти та інших частин речень. Недостатністю усного вираження думки є мовні помилки і багатозначність. Наприклад, одне і те ж

речення допускає різні тлумачення. Переваги мовлення проявляються там, де потрібно виховувати, впливати, надихати в умовах дефіциту часу. Усна мова поділяється на діалогічну і монологічну. Найпростішим різновидом усного мовлення є діалог, тобто розмова, підтримувана співрозмовниками, які спільно обговорюють і вирішують які-небудь питання [16, с. 285].

Обмін інформацією – одна з основних функцій спілкування. Найбільш очевидний засіб передачі інформації при спілкуванні – це мова людини. Використання її як засобу комунікації забезпечує найменшу втрату змісту переданих значень. Мова – це функціональна система звукових сигналів, письмових знаків і символів, що використовується людиною для надання, переробки, зберігання та передачі інформації. Людська мова існує не інакше як в межах мови, яка являє собою систему знаків, що служить засобом людського спілкування, мовленнєвої діяльності, способом вираження самосвідомості особистості, передачі та зберігання інформації. Одиницею виміру мови, її елементарною цеглинкою виступає слово. Усі слова цієї мови утворюють систему, загальний зміст, який охоплюється його значенням і є основою спілкування.

Спілкування властиве практично будь-якій взаємодії між людьми. Стосовно розслідування кримінальної справи В.Г. Лукашевич зазначає, що “в узагальненому вигляді спілкування на досудовому слідстві припустимо розглядати як обов’язковий елемент (сторону) слідчої діяльності, змістом якого є організація і тактика взаємодії слідчого з учасниками процесу на основі їх правовідносин в межах кримінального судочинства” [17, с. 11].

У своїй професійній діяльності слідчому часто доводиться звертатися до мови як джерела інформації. Мова – спосіб характеризувати не тільки особу підслідного або свідка, а й особливості його психічного стану. Останнє особливо суттєво, коли виникає необхідність визначити, осудність чи неосудність підслідного. Однак на першому місці для слідчого, звичайно, є використання мови як знаряддя розшуку та ідентифікації злочинців [18, с. 285]. Вплив за допомогою мови може бути різних типів: вплив людини на людину, групи на групу, приклад – дипломатична нота одного уряду іншому або наказ міністерства, що розсилається по заводах, людини (групи) на широку аудиторію розосереджена (масова комунікація) та ін.

З іншого боку, мовний вплив різниться в залежності від специфіки психологічного механізму впливу. Як зазначає А.Н. Леонтьєв визначає так: “Значення представляє собою відображення дійсності незалежно від індивідуального, особистісного ставлення до неї людини”. Особистісний сенс виражає відношення до усвідомлених об’єктивних уявлень” [19, с. 3]. Якщо говорити відповідно про те, що “одержувач” промови (реципієнт), як і її “відправник” (комунікатор), має “поле значень”, або систему значень, і “поле смислів”, то усякий мовленнєвий вплив в кінцевому підсумку зведеться до заздалегідь запланованого перетворення в “поле смислів”, простіше кажучи, до зміни в системі відносин людини до світу. Але досягається це різними шляхами.

По-перше, введенням нових значень в поле значень таким способом досягаються зміни в поле смислів. Людина дізнається про якісь речі, про які вона раніше не знала, і це, власне, змінює її відношення до інших речей. Наприклад, підслідний дізнається від слідчого про те, що в кримінальному праві є поняття “давності притягнення до кримінальної відповідальності” і, отже, він вже не підлягає судимості. Це може змінити усю систему його відносин з органами правосуддя і, в результаті полегшити вихід з кримінального світу і повернення до нормального життя.

По-друге, можливо, не вводячи нові значення, а перебудувавши їх, тобто повідомивши щось таке, що змусить реципієнта по-новому поглянути на взаємини осіб,

предметів і явищ (що, в свою чергу, має відобразитись у зміні його поля смислів), змінити поле значень реципієнта. Наприклад потерпілий власник магазину, спочатку в агресивній формі відмовлявся давати показання, заявляючи, що нещодавно у його магазині уже було вчинено крадіжку, але злочинців так і не знайшли, що міліція не працює. Після того як слідчий дав роз'яснення про хід розслідування кримінальної справи, тобто дав зрозуміти, що правоохоронні органи мають відповідну інформацію про осіб, які могли вчинити попередню крадіжку. Це дозволило змінити його ставлення до роботи правоохоронних органів і потерпілий детально розповів усе про події справи.

У першому випадку людина отримує нове знання, тим самим кількісно змінюється поле значень, що і є основою зміни ставлення до деяких дій (тобто зміни смислів).

У другому випадку нове знання не змінило співвідношення ієрархії всередині групи злочинців, однак змінило систему відносин їх між собою (тобто без кількісної зміни поля значень відбулася зміна смислів).

Окрім того, впливаючи безпосередньо на поле смислів, не повідомляючи реципієнту взагалі нічого нового для нього, а лише відповідним чином розставивши акценти, зосередивши його увагу на якихось його напівсвідомих емоціях і т.д., наприклад, ми можемо апелювати до його почуттів до жінки, яка стоїть по той бік злочинного світу. Якщо вплив з боку комунікатора усвідомлений і цілеспрямований, то можна охарактеризувати вплив першого виду як інформування, другого – як переконання і третього – як навіювання. Звичайно, граней між ними немає.

Усі зазначені види мовної дії, особливо переконання і навіювання, широко поширені в криміналістичній і судовій практиці. Наприклад, слідчий переконує підслідного в доцільності визнання, про те, що це буде пом'якшуючою обставиною при призначенні покарання. Прокурор інформує суд і присутніх у залі судового засідання, зачитуючи обвинувальний висновок..

Отже, юрист незалежно від його вузької спеціалізації зобов'язаний професійно володіти навичками мови. На жаль, в юридичній освіті цієї стороні питання досі приділяється недостатня увага.

Бездоганне володіння мовою і розвинені навички забезпечують об'єктивність і достовірність розслідування, а в подальшому і судочинства. Якщо слідчий щось зрозумів чи зрозумів неправильно, або зрозумів, але не зумів адекватно відобразити в протоколі, це так і залишиться у справі і лише з дуже великими труднощами може бути виправлено. Окрім того, вони забезпечують доступність мови слідчого. Цей фактор не менш важливий. Адже якщо навіть слідчий правильно розуміє слова допитуваного, іноді достатньо одного неточного або невміло поставленого питання, щоб допит пішов неправильним шляхом.

Мовні навички та вміння дозволяють слідчому встановити з допитуваним живий психологічний контакт, викликати в нього довіру: для цієї мети слідчий може і повинен вміти вибирати для співрозмовників різної статі, віку, освіти, соціальної приналежності різні слова, різну побудову мови, вміти (в ідеалі) говорити з кожною його мовою.

Не варто забувати й те, що розвинені мовні навички є важливими і для професійної діяльності самого слідчого. Вони сприяють чіткості і ясності мислення, допомагають долати вплив професійної мови, нерідко відображається в певній шаблонності криміналістичної думки.

Спілкуючись з учасником слідчої дії, слідчий переслідує досягнення системи цілей:

- передати певну інформацію, що викликає передбачувану реакцію, ця інформація може мати форму питань, тверджень, повідомлень, припущень, реплік;
- прийняти і розшифрувати всю інформацію про розслідувану подію та особу учасника слідчої дії [19, с. 42].

- здійснити виховний вплив на партнера;
- запобігти власним помилкам і типовим помилкам учасника слідчої дії.

З точки зору законодавця, доказове значення має лише інформація, що міститься в усному мовленні допитуваного, належно відображена в протоколі допиту і в допустимих технічних засобах фіксації. Однак не вся інформація, що міститься в усному мовленні, знаходить відображення в протоколі допиту. За його межами залишається багато з того, що на вербальному рівні сприйняття оцінюється і використовується слідчим в організаційно-тактичних цілях.

Отримані в ході формування особистості навчання, професійна діяльність, повсякденне спілкування, і практика ознак мови індивідуальні, відносно стійкі, повторювані. Звідси і впливає ідентифікація людини за ознаками її голосу та інших компонентів усного мовлення, яка широко практикується в кримінальному судочинстві і за межами цієї сфери, а також можливість розпізнавання тих чи інших сторін і цілісної характеристики її внутрішнього світу. У цьому процесі суттєвим є все: дикція, акцент, тембр голосу, смислова (змістовна) частина мови, її словесне оформлення, структура, логіка висловлювання і т. д. Насправді за своїм процесуальним співрозмовником до і в ході допиту, слідчий на підставі сприйняття й осмислення його мовної комунікації збирає не тільки дані, як кажуть, для протоколу, а й масу орієнтуючої інформації про самого допитуваного, предмет допиту та інші обставини, що залишаються за межами процесуального документа, але мають значення для визначення, коригування тактики продовження допиту та проведення інших дій [18, с. 287].

Розгляд наявних уявлень про інформацію свідчить про відсутність однозначного її розуміння. Разом з тим, спроби створити єдине, прийнятне для всіх визначення інформації не дає практичних результатів, оскільки таке визначення відноситься до сфери метанауки (науки про науку), висувуючи до цього визначення свої вимоги, тоді як профільні науки як технічні, так і гуманітарні, пред'являють до нього інші більш вузькі вимоги. Тому обґрунтованим виглядає прагнення вчених формулювати поняття “інформації” виходячи зі специфіки конкретної галузі знання. У сфері правозастосування це виражається у виділенні понять “правова інформація”, “доказова інформація”, “судова інформація” і т.д. У цьому дослідженні увага акцентується на понятті криміналістично-значущої інформації.

Аналіз та узагальнення думок і поглядів науковців на дане питання, можна визначити криміналістичну інформацію, як сукупність накопичуваних і перетворених відомостей або даних, отриманих із зовнішніх джерел навколишнього світу засобами вербальної і невербальної комунікації в процесі розслідування і розкриття злочинів співробітниками правоохоронних органів, які за своїм змістом сприяють отриманню доказів або є доказами у справі.

Вербальна інформація, що отримується в ході досудового слідства, продовжує залишатися основним джерелом отримання доказів у кримінальній справі, а також орієнтуючої інформації необхідної для повного та об'єктивного розслідування кримінальної справи. Проведений аналіз кримінальних справ засвідчує, що при розслідуванні будь-якої кримінальної справи слідчий проводить таку слідчу дію як допит, в ході якої отримує вербальну інформацію від потерпілого, свідків, а також підозрюваного (обвинувачуваного) про злочин.

Вербальна інформація при розкритті та розслідуванні злочинів може бути отримана в результаті спілкування слідчого з допитуваним, тобто двостороннього обміну інформацією, і тому слідчий зобов'язаний добре володіти навичками спілкування, забезпечити доступність розуміння своєї мови і вміти адекватно відобразити в протоколі

допиту отриману вербальну інформацію.

Вербальна інформація, що отримується від учасників кримінального процесу, дозволяє співробітникам правоохоронних органів встановити психологічний контакт з допитуваним, для чого необхідно залежно від особистісних характеристик, від криміналістичних особливостей кожної особи обирати тактику і способи побудови спілкування з метою з’ясування об’єктивної істини у кримінальній справі.

Використана література

1. Алексеев А.П. Краткий философский словарь / А.П. Алексеев. – [2-ое изд. перераб. и доп.]. – М. : Проспект, 2004. – 496 с.
2. Про внесення змін до Закону України “Про інформацію” : Закон України // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2011. – № 32. – Ст. 313.
3. Винер Н. Кибернетика и общество / Н. Винер ; [пер. с англ.]. – М. : Изд-во иностр. л-ры, 1958. – 216 с.
4. Полевой Н.С. Криминалистическая кибернетика / Н.С. Полевой. – М. : Изд-во МГУ, 1982. – 208 с.
5. Бирюков Б.В. Информация как научное и метанаучное понятие / Б.В. Бирюков, В.Н. Тростников, А.Д. Урсул ; под ред. И.И. Гришкина. – М., 1973. – С. 209-219.
6. Белкин Р.С. Криминалистика : учебный словарь-справочник / Р.С. Белкин. – М. : Юристъ, 1999. – 268 с.
7. Хлынцов М.Н. Криминалистическая информация и моделирования при расследовании преступлений / М.Н. Хлынцов. – Саратов, 1982. – 160 с.
8. Полевой Н.С. Правовая информатика и кибернетика / Н.С. Полевой. – М. : Юрид. лит., 1993. – 528 с.
9. Удалова Л.Д. Освідчення при розслідуванні кримінальних справ : монографія / Л.Д. Удалова. – К. : РВВ КІВС НАВСУ, 1998. – 102 с.
10. Бедняков Д.И. Непроцессуальная информация и расследование преступлений / Д.И. Бедняков. – М. : Юрид. лит., 1991 – 208 с.
11. Белкин Р.С. Криминалистика и доказывание (методологические проблемы) / Р.С. Белкин, А.И. Винберг. – М. : Юрид. лит., 1969. – 215 с.
12. Миньковский Г.М. Допустимость и относимость доказательств / Г.М. Миньковский // Теория доказательств в советском уголовном процессе. – (Часть общая). – М., 1966. – С. 231.
13. Образцов В.А. Выявление и изобличение преступника / В.А. Образцов. – М., 1997. – 336 с.
14. Образцов В.А. Криминалистическая психология : учеб. пособие для вузов / В.А. Образцов, С.Н. Богомолова. – М. : Юнитн-дана, 2002. – 447 с.
15. Шейфер С.А. Следственные действия. Система и процессуальная форма / С.А. Шейфер. – М. : Изд-во Юрлитинформ, 2001. – 208 с.
16. Петровский А.В. Психология: словарь / А.В. Петровский, М.Г. Ярошевский. – [2-е изд., испр. и доп.]. – М. : Политиздат, 1990. – 494 с.
17. Лукашевич В.Г. Тактика общения следователя с участниками отдельных следственных действий: учебное пособие / В.Г. Лукашевич. – К. : Изд-во Высшая школа, 1989. – 88 с.
18. Зорин Г.А. Возможности криминалистического анализа в процессах предварительного расследования, государственного обвинения и профессиональной защиты по уголовным делам: учебно-методическое пособие / Г.А. Зорин, М.Г. Зорина, Р.Г. Зорин. – М. : Юридический центр Пресс, 2003 – 473 с.
19. Леонтьев А.А. Речь в криминалистике и судебной психологии / А.А. Леонтьев, А.М. Шахнарович, В.И. Батов. – М.: Наука, 1977. – 62 с.

~~~~~ * * * ~~~~~